EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 15.12.2008
KOM(2008)862 galutinis

KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI, EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

Nuoseklios Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų darbotvarkės strategijos kūrimas

{SEC(2008)3041}

KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI, EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

Nuoseklios Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų darbotvarkės strategijos kūrimas

TURINYS

1. Naujos Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų aplinkybės 4

1.1. ES veiksmų teisinis pagrindas 4

1.2. Europos žemės ūkio sektoriui kylančios naujos užduotys 4

1.3. Reikia imtis ES veiksmų žemės ūkio mokslinių tyrimų darbotvarkei atnaujinti 5

2. Nuolatinio žemės ūkio mokslinių tyrimų komiteto vadovaujamasis vaidmuo 6

2.1. Atnaujintas įgaliojimas 6

2.2. Kuriant bendras mokslinių tyrimų darbotvarkes 7

2.3. Ateities prognozavimas 8

2.4. ES pajėgumų nustatymas 9

***3.* Pagrindiniai veiksmai kuriant nuoseklią Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų darbotvarkę 10**

3.1. Siekiant darnesnio žemės ūkio dabartinėje pasaulio situacijoje 10

3.2. Nauji žemės ūkio mokslinių tyrimų darbotvarkės prioritetai 10

3.3. Gamybos didinimas ir žemės ūkio informacijos mainai Europoje 12

3.4. Bendrojo mokslinių tyrimų programavimo konsolidavimas siekiant geriau valdyti Europos žemės ūkio ir maisto pramonės sistemą 12

3.5. Prognozių stebėsenos mechanizmo sukūrimas 13

3.6. Europos atsakomybė globalizuotame pasaulyje 13

1. NAUJOS EUROPOS ŽEMĖS ŪKIO MOKSLINIŲ TYRIMŲ APLINKYBĖS

1.1. ES veiksmų teisinis pagrindas

1974 m. birželio 27 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1728/74 11 straipsnyje nurodyta, kad „Komisija Europos Parlamentui ir Tarybai reguliariai teikia ataskaitą apie žemės ūkio mokslinių tyrimų koordinavimą“. Šioje ataskaitoje siekiama pristatyti bendrą žemės ūkio tyrimų raida Bendrijoje ir nustatyti strateginius veiksmus, „kurie būtų pageidautini žemės ūkio mokslinių tyrimų valstybėse narėse ir tų mokslinių tyrimų koordinavimo Bendrijos lygmeniu srityje, atsižvelgiant į bendros žemės ūkio politikos tikslus“.

Minėto reglamento 7 straipsniu įkuriamas Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas (NŽŪMTK), kurio nariai – valstybių narių atstovai, įgalioti konsultuoti Komisiją ir valstybes nares Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų koordinavimo klausimais.

Šis komunikatas ir kartu pateikiamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas grindžiami Nuolatinio žemės ūkio mokslinių tyrimų komiteto per pastaruosius ketverius metus įgyvendintų įvairių iniciatyvų, kuriomis buvo siekiama nustatyti šio sektoriaus tendencijas ir poreikius, rezultatais. Jis taip pat pagrįstas Europos Komisijos finansuojamu „EU-AGRI-MAPPING“ projektu, kurį vykdant ištirta Europos žemės ūkio ir maisto mokslinių tyrimų padėtis[1].

1.2. Europos žemės ūkio sektoriui kylančios naujos užduotys

ES ūkininkavimo demografija keičiasi: ūkininkų skaičius mažėja, o turimos žemės naudmenos išlieka tos pačios. Nors ūkių dirbantieji sensta, stinga įvairesnės veiklos, susijusios ne su gamyba, žemės ūkis išlieka svarbus socialine, ekonomine ir aplinkos prasme. Žemės ūkio ir maisto sektoriuose kartu paėmus tebėra bene daugiausiai darbo vietų ir uždirbama daugiausiai pinigų (900 mlrd. EUR apyvarta, 20 mln. darbuotojų); žemės ūkis tebėra svarbiausias žemės naudojimo būdas, kuriam tenka pagrindinis vaidmuo kaimo vietovių socialiniame gyvenime.

Naudojant šiuolaikinius ūkininkavimo metodus, visų pirma ES-12 šalyse, gali didėti nedarbas, nes ūkiai yra stambinami, todėl vykdant mokslinius tyrimus reikėtų atsižvelgti į sukeliamas socialines ir ekonomines pasekmes.

Bendroji žemės ūkio politikos (BŽŪP) reforma ir toliau lemia žemės ūkio pokyčius. Nuo pirmosios išsamios reformos 1992 m. ES žemės ūkio sektoriuje teko spręsti augančio konkurencingumo problemas, prie kurių prisidėjo galimo neigiamo šiuolaikinių gamybos metodų poveikio aplinkai grėsmė. Žemės ūkio sektoriui taip pat tenka atsižvelgti į padidėjusį vartotojų susirūpinimą dėl maisto saugumo, kokybės ir įperkamumo, o pastaruoju metu ir į didėjančią sveikesnio maisto paklausą.

Nors maisto tiekimas vartotojams prieinamomis kainomis išlieka ypač svarbi užduotis, įgyvendinant Darbotvarkės 2000 reformas susieti žemės ūkis ir darnus vystymasis. 2003 m. priėmus reformos dokumentų rinkinį valstybės pagalba atsieta nuo gamybos, o ES teisės aktuose dėl ūkio gamybos metodų įvesta kompleksinio susiejimo sąvoka. Tokiomis

[1] www.agrifoodresearch.net/library

priemonėmis orientaciją į rinką siekta suderinti su aplinkos ir kitais gamybos standartais, kurie yra pagrindiniai veiksniai siekiant darnios ES žemės ūkio sektoriaus ateities.

Be to, BŽŪP antruoju ramsčiu ES politikos struktūra perorientuota į kaimo plėtrą. Taip sudarytos sąlygos kryptingai teikti paramą tokiose visuomenei svarbiose srityse kaip aplinkos apsauga ir kaimo vietovių gyvenimo kokybės gerinimas, taip pat įvairiai žemės ūkio veiklai, kuria sukuriama ne prekių pavidalo gerovė: prieiga, poilsis, išsaugojimas, patogumas, paveldas ir turizmas.

Vykstant reformos procesui, ES maisto ir ūkininkavimo sektoriams poveikį padarė ir išorės visuotiniai pokyčiai. Matėme, kaip išaugo maisto poreikis dėl didėjančio pasaulio gyventojų skaičiaus, intensyvesnių pastangų sumažinti badaujančių skaičių ir dėl didesnio mėsos suvartojimo, kuris sietinas su augančia trečiųjų šalių gerove ir tarptautine prekyba. ES dabar yra didžiausia žemės ūkio produktų importuotoja bei eksportuotoja pasaulyje ir neabejotinai didžiausia rinka besivystančioms šalims.

Be to, ES žemės ūkio sektorius susidūrė su daug įvairių naujų sunkumų, kaip antai: globalizacija, mažėjančios energijos atsargos, klimato kaita, netausus gamtos išteklių naudojimas, išaugusios maisto kainos[2].

1.3. Reikia imtis ES veiksmų žemės ūkio mokslinių tyrimų darbotvarkei atnaujinti

Plačiai pripažįstama[3], kad siekiant įveikti visus minėtus sunkumus reikia sukurti tvarią Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų erdvę. Žemės ūkio moksliniai tyrimai turėtų būti žinių, būtinų norint gerai suprasti kaimo plėtrą ir darnaus vystymosi varomąsias jėgas bei kliūtis, ir žemės ūkio sektoriaus vystymuisi reikalingų naujų technologijų bei naujovių šaltinis.

Mokslinių tyrimų pagalba formuojant politiką – tai yra mokslinių tyrimų išvados ir mokslininkų žinios – tampa vis svarbesnė nustatant bet kokių galimų politikos priemonių intervencijos ekonomines, socialines pasekmes ir pasekmes aplinkai. Tai dera su Komisijos geresnio reglamentavimo įsipareigojimu, o ypač su siekiu atlikti labai kokybiškus poveikio vertinimus.

Nors siekiant atsižvelgti į visuomenės poreikius Europoje vykdomi labai įvairių sričių moksliniai tyrimai ir įtraukiamos suinteresuotosios šalys, dažnai jie lieka fragmentiški, prastai koordinuojami, nepakankamai finansuojami ir apskritai jų nepakanka, kad jų poveikis būtų veiksmingas. Dažniausiai pavienės valstybės narės neturi visų išteklių ar gebėjimų reikiamiems moksliniams tyrimams atlikti ir reikiamai politikai suformuoti.

Europoje yra keli europinio mokslininkų bendradarbiavimo rėmimo mechanizmai, visų pirma numatytieji ES bendrojoje programoje. Analogiškai kuriant Europos mokslinių tyrimų erdvę (EMTE) pirmenybė visų pirma skiriama vis intensyvesniam bendradarbiavimui vykdant nacionalines mokslinių tyrimų programas, ypač skiriant nacionalinį finansavimą. Šiuo tikslu

---

2 Vienas iš Komisijos komunikate „Spręsti kylančių maisto produktų kainų klausimą. Nurodymai dėl ES veiksmų“ (COM (2008) 321, galutinis) aptariamų veiksmų – „Remti žemės ūkio srities mokslinius tyrimus ir plėsti šios srities žinias“.

3 Žr. „SCAR Foresight“; 2008 m. pasaulio vystymosi ataskaitą; Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos (TKKK) ataskaitas; Tūkstantmečio ekosistemų įvertinimą.

pagal ERA-NET programą[4] finansuojamas visų mokslo sričių nacionalinių programų, ministerijų ar finansavimo agentūrų tinklų kūrimas.

Nors pradėta jau keletas žemės ūkio mokslinių tyrimų srities projektų pagal ERA-NET programą, ES Taryba 2004 m. lapkritį sutarė, kad šios srities bendradarbiavimui turėtų būti suteikta aiškesnė struktūra ir kad Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas turėtų išsamiau išnagrinėti šį klausimą.

Šiuo atžvilgiu naująja bendro programavimo[5] idėja numatytas kitas bendradarbiavimo lygmuo negu ERA–NET. Bendras programavimas – tai tiesioginis nacionalinių valstybinių programų koordinavimas: drauge kuriamos bendros vizijos, strateginės mokslinių tyrimų darbotvarkės, telkiami ištekliai konkrečioms sritims. Jei susidarytų pakankamai valstybinių mokslinių tyrimų, būtų daug lengviau spręsti kai kurias dideles visuomenines Europos problemas, susijusias, pavyzdžiui, su klimato kaita, energetikos krize ar maisto tiekimu, kaip nurodyta neoficialaus 2008 m. liepos 17–18 d. Versalyje vykusio Konkurencingumo Tarybos posėdžio išvadose.

Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas buvo paminėtas kaip geras naujo bendro programavimo proceso tinklo struktūros pavyzdys.

2. NUOLATINIO ŽEMĖS ŪKIO MOKSLINIŲ TYRIMŲ KOMITETO VADOVAUJAMASIS VAIDMUO

2.1. Atnaujintas įgaliojimas

Keletą metų Nuolatinio žemės ūkio mokslinių tyrimų komiteto veikla nebuvo aktyvi, tačiau 2005 m. Europos Sąjungos Taryba atnaujino jo kaip pagrindinio Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų koordinatoriaus įgaliojimus. Naujosios sudėties komitetą sudaro 27 ES valstybių narių atstovai, o šalių kandidačių ir asocijuotųjų šalių atstovai dalyvauja stebėtojų teisėmis.

Komiteto veikla neapsiriboja žemės ūkio moksliniais tyrimais siaurąja prasme ir apima ne tik su gamyba susijusius mokslinius tyrimus, bet ir vadinamąją „nuo stalo iki lauko“ koncepciją, akcentuojami darnaus žemės ūkio moksliniai tyrimai, įskaitant ne maisto produktus, biologinė įvairovė, miškų ūkis ir kaimo plėtra. Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas vadovausis visapusiu požiūriu ir daugelį svarbių klausimų spręs įgyvendindamas Europos žiniomis pagrįstos bioekonomikos [6] koncepciją. Tarp tokių svarbių klausimų paminėtini gyvūnų sveikata ir gerovė, zoonozės, su maisto gamybos ir tiekimo kokybe, sauga[7] bei saugumu susiję vartotojų apsaugos ir sveikatos klausimai, taip pat vartotojų pasitikėjimo ir vartotojų elgesio, susijusio su maistu, mityba, mažmenine prekyba bei rinkomis, klausimai, nes jie turi įtakos žemės ūkio ir maisto moksliniams tyrimams; galiausiai, sprendžiami ir netradicinės žemės ūkio veiklos bei su maistu nesusijusios žemės ūkio veiklos klausimai.

---

4 EB sutarties 169 straipsniu Bendrijai leidžiama dalyvauti mokslinių tyrimų programose, kurių imasi kelios valstybės narės ir kurie skirti labai politiškai aktualioms ir svarbioms temoms nagrinėti.

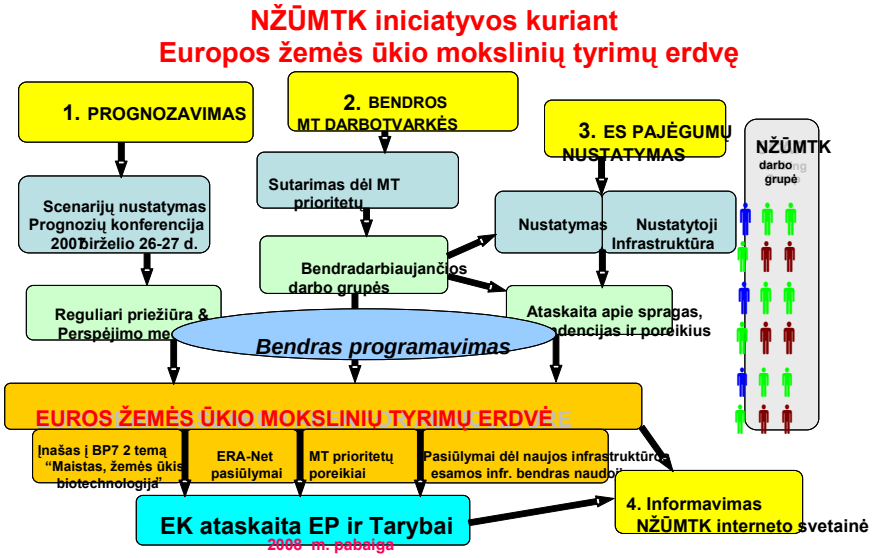
5 „Bendro mokslinių tyrimų programavimo link“ COM (2008) 468 galutinis, 2008 7 15.

6 Žuvininkystės moksliniai tyrimai čia neįtraukti, nes yra sukurti atskiri Europos ir tarptautinio masto šio sektoriaus koordinavimo mechanizmai.

7 Atsižvelgiant į kitų įstaigų, pavyzdžiui, Europos maisto saugos agentūros ir jos komitetų įgaliojimus.

Neoficiali Žemės ūkio Ministrų Taryba (2006 m. gegužės 28–30 d., Kremsas)[8] rekomendavo, kad „remdamasis Lisabonos strategija Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas paragintų ES valstybes nares į diskusijas įtraukti konsultacinių paslaugų, švietimo, mokymo ir naujovių klausimus“, taip siekiant užtikrinti, kad mokslinių tyrimų rezultatai būtų veiksmingai naudojami pagal kintančios BŽŪP poreikius.

Taigi į visa tai atsižvelgdamas, Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas ėmėsi koordinavimo veiksmų įvairiose srityse, siekdamas svariai prisidėti prie visų Europos žiniomis paremtos bioekonomikos mokslinių tyrimų sričių ir kurti Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų erdvę.

2.2. Kuriant bendras mokslinių tyrimų darbotvarkes

Remdamasis 2004 m., pirmininkaujant Nyderlandams, atliktu žemės ūkio mokslinių tyrimų koordinavimo Europos mastu tyrimu[9], Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas nusprendė tolesnio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų srityje prioritetines temas nustatyti pagal tam tikrą struktūrą, ir tuo tikslu įsteigė keletą valstybių narių ir (arba) asocijuotųjų šalių bendradarbiavimo darbo grupių (BDG).

Tokių bendradarbiavimo darbo grupių steigimas yra lankstesnis ir mažiau oficialus veikimo būdas negu ERA–NET programos įgyvendinimas, tačiau abiejų tikslas tas pats – skatinti ir galiausiai užtikrinti glaudesnį svarbių mokslinių tyrimų sričių rėmėjų ir programų vadovų bendradarbiavimą. Nuo 2005 m. Europoje įkurta keturiolika BDG, kurios dirba savanoriškai ir kintamos geometrijos pagrindu (t. y. grupės nariai gali keistis). BDG apibrėžia, kuria ir įgyvendina bendras mokslinių tyrimų darbotvarkes, vadovaudamosi bendra vizija, kaip spręsti pagrindines žemės ūkio mokslinių tyrimų užduotis.

---

8 Pirmininkaujančios valstybės narės išvados, 2006 m. birželio 16 d.

9 Nyderlandų Žemės ūkio, gamtos ir maisto kokybės ministerijai pateikta ataskaita „Siekiant Europos Sąjungos žemės ūkio, maisto, kaimo plėtros ir žuvininkystės mokslinių tyrimų rėmėjų ir programų vadovų bendradarbiavimo“ ("Towards cooperation between research funders and programme managers in the domain of Agriculture, Food, Rural Development and Fisheries in the European Union")

BDG, panašiai kaip ir ERA–NET, dirba pagal nuoseklių veiksmų metodą – dėmesys sutelkiamas į informacijos mainus ankstyvuose etapuose, nustatomos mokslinių tyrimų spragos, prioritetinės bendradarbiavimo sritys ir, jei tinkama, vykdoma bendra veikla ir (arba) skelbiami bendri mokslinių tyrimų konkursai.

Kelios aktyvios ir ryžtingos BDG praskynė kelią BDG dalyvauti ERA–NET programoje pagal Europos bendrijos mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos septintąją bendrąją programą, o penkios BDG paskelbė ketinančios pateikti paraiškas per pirmuosius kvietimus teikti paraiškas (kaip parodyta toliau pateiktoje lentelėje).

BDG pavadinimas	Koordinatorius	NŽŪMTK šalys
IKT ir robotų technika žemės ūkio ir maisto pramonėje => ERA-NET PASIŪLYMAS "ICT-AGRI"	Danija	11
Atsinaujinančiųjų išteklių žaliavos ir jų naudojimas ne maisto pramonėje	Vokietija	18
Darnus galvijų auginimas juos ganant ganyklose	Airija	21
Vidužemio jūros regiono žemės ūkiui aktualūs klausimai => TAPO ERA-NET PROJEKTU "ARIMNet"	Italija/Prancūzija	13
Žemės ūkis ir darnus vystymasis => ERA-NET PASIŪLYMAS "RURAGRI"	Prancūzija	11
Gyvūnų sveikata => TAPO ERA-NET PROJEKTU "EMIDA" Gyvūnų gerovė pradėta kaip BDG	Jungtinė Karalystė	21
Pažangios klimato kontrolės šiltnamiuose ir galvijų laikymo patalpose technologijos	Izraelis	14
Žmonių mitybos pritaikymas prie aplinkos evoliucijos	Prancūzija	10
Ekosistemų ekologija ir darnus gamtos išteklių valdymas	Prancūzija	8
Darnaus žemės ūkio plėtojimas Baltijos jūros regione	Lenkija	8
Bendra ES kaimo politikos mokslinių tyrimų darbotvarkė => ERA-NET PASIŪLYMAS "RURAGRI"	Švedija, Nyderlandai	7
Klimato kaita ir žemės ūkis	Ispanija	22
Žemės ūkis ir energetika	Vokietija	21
Bendras žemės ūkio mokslinių tyrimų infrastruktūros naudojimas	Prancūzija	15

2.3. Ateities prognozavimas

Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas ėmėsi prognozavimo veiklos, siekdamas išsiaiškinti galimus Europos žemės ūkio scenarijus per ateinančius 20 metų ir Europos žemės ūkio ir mokslinių tyrimų srities vidutinės trukmės ir ilgalaikiai prioritetus. Žemės ūkio Ministrų Taryba (2006 m. gegužės 28–30 d., Kremsas) šiam procesui labai pritarė.

Savo ruožtu Europos Komisija įkūrė Prognozavimo ekspertų grupę (PEG), kurios užduotis – iš nacionalinių, regioninių ir tarptautinių tyrimų surinkti ir išnagrinėti informaciją apie

aštuonių pagrindinių veiksnių[10] ateities perspektyvas, remiantis ta informacija prognozuoti ateities scenarijus[11] ir atlikti pirminį vertinimą, kokių Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų prireiks.

PEG ataskaitos pateiktos suinteresuotosioms šalims ir kartu su kitomis prognozėmis aptartos 2007 m. kovo 29–30 d. Stokholme vykusiame seminare „Prognozės siekiant nustatyti ilgalaikius Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų prioritetus“, į kurį aukšto lygio ekspertai ir suinteresuotosios šalys susibūrė aptarti, kokių mokslinių tyrimų poreikis paaiškėja iš prognozių analizės.

Per seminarą išsakytos nuomonės ir padarytos išvados, kartu su kitomis PEG ataskaitomis ir tolesnių suinteresuotųjų šalių konsultacijų rezultatais, panaudotos 2007 m. birželio 26–27 d. vykusioje didelėje tarptautinėje konferencijoje „Rengiantis būsimoms Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų užduotims“[12] *(„Towards future challenges of Agricultural research in Europe“*). Per šią konferenciją labai sėkmingai diskutuota apie ilgalaikių Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų poreikių prognozes.

Rengiant šį komunikatą (3 skyrių) atsižvelgta į daugelį konferencijos išvadų apie galimus nuoseklios Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų darbotvarkės kūrimo veiksmus.

2.4. ES pajėgumų nustatymas

Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas, dalyvaudamas EU–AGRI–MAPPING projekte, kurį įgyvendinant išnagrinėta Europos žemės ūkio ir maisto mokslinių tyrimų padėtis ir nustatytos šios srities tendencijos bei poreikiai, prisideda prie ES žemės ūkio mokslinių tyrimų pajėgumų nustatymo. Per projektą surinkti pagrindiniai duomenys ir (arba) statistika apie žemės ūkio mokslinių tyrimų organizavimą valstybėse narėse ir pristatytos bendros ES žemės ūkio mokslinių tyrimų tendencijos, o tai padėjo įvertinti pageidaujamą žemės ūkio mokslinių tyrimų raidą valstybėse narėse bei asocijuotosiose šalyse ir pageidaujamus veiklos koordinavimo Europos mastu mechanizmų pokyčius siekiant geresnio veiklos koordinavimo.

Vienas iš strateginių Nuolatinio žemės ūkio mokslinių tyrimų komiteto diskusijų prioritetų buvo mokslinių tyrimų infrastruktūros klausimas. 2005 m. Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas nusiuntė raštą Europos strateginiam mokslinių tyrimų infrastruktūros forumui (angl. ESFRI) dėl labai didelės žemės ūkiui svarbios infrastruktūros[13]. Taip bandyta iškelti žemės ūkio mokslinių tyrimų infrastruktūros klausimą per ESFRI diskusijas ir pateikti didelės mokslinių tyrimų infrastruktūros, kurios gali prireikti šioje srityje, pavyzdžių[14].

Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas pabrėžė, kad moksliniams tyrimams reikia ne tik didelio masto infrastruktūros, bet ir labai svarbu dalytis paskirstyta infrastruktūra bei

---

10 Klimato kaitos, aplinkosaugos, ekonomikos ir prekybos, energetikos, socialinių pokyčių, mokslo ir technologijos, kaimo ekonomikos ir sveikatos.

11 Destruktyvūs scenarijai: klimato šokas, energetikos krizė, maisto krizė, darna su gamta.

12 http://ec.europa.eu/research/conferences/2007/scar/report_en.htm

13 Nuolatinio žemės ūkio mokslinių tyrimų komiteto raštas Europos strateginiam mokslinių tyrimų infrastruktūros forumui „Žemės ūkio moksliniams tyrimams reikalinga mokslinių tyrimų infrastruktūra“, 2005 m. rugpjūčio 31 d.

14 Genetinių ir biologinių išteklių centrai, įskaitant rinkinius augalų ir gyvūnų ligoms tirti, žemės ir miškų ūkio bei aplinkos observatorijos, žmogaus mitybos mokslinių tyrimų centrai, pažangios integruotos eksperimentinės užkrečiamųjų ligų laboratorijos.

ekspertų grupių žiniomis ir veiksmingai organizuoti jų veiklą. Šiuo tikslu įkuriama nauja Europos žemės ūkio ir maisto mokslinių tyrimų bendros infrastruktūros BDG, kurios užduotis – nustatyti būsimus poreikius ir sukurti veiksmingo infrastruktūros pasidalijimo Europos mastu valdymo modelius.

Be to, specialioje interneto svetainėje pateikiama išsami ir reguliariai atnaujinama informacija apie visų valstybių, atstovaujamų Nuolatiniame žemės ūkio mokslinių tyrimų komitete, nacionalinių žemės ūkio mokslinių tyrimų sistemų padėtį[15].

3. PAGRINDINIAI VEIKSMAI KURIANT NUOSEKLIĄ EUROPOS ŽEMĖS ŪKIO MOKSLINIŲ TYRIMŲ DARBOTVARKĘ

3.1. Siekiant darnesnio žemės ūkio dabartinėje pasaulio situacijoje

Nors Komisijos komunikate nebuvo konkrečiai įvardytos mokslinių tyrimų sritys, kuriose būtų taikomas bendras programavimas, neoficialiame Versalio susitikime kaip pavyzdžiai pateikti maisto saugumo ir gamybos aspektai. Vis aiškiau, kad biologinių išteklių darnus valdymas ir naudojimas yra viena iš pagrindinių visuomeninių problemų, apimanti įvairias tarpusavyje susijusias kitas problemas, tarp kurių klimato kaita, aplinkos būklės blogėjimas, paklausa ir grėsmė pasaulio stabilumui.

Rizikuojame netrukus peržengti kritinę ribą, o tai turėtų didelių pasekmių visoms ekosistemoms, taigi ir žemės ūkiui bei maisto saugumui. Tarptautinė klimato kaitos komisija (TKKK) prognozuoja, kad 2030 m. žemės ūkio gamyba Afrikoje sumažės perpus, ir pasekmės bus rimtos ne tik maisto saugumui ir pažeidžiamų regionų būklei, bet ir viso pasaulio saugumui. Dėl kylančių iškastinio kuro kainų ilgainiui gali išaugti maisto kainos, nes visi gamybos, perdirbimo ir platinimo etapai labai priklauso nuo naftos. Kurui bei kitoms pramoninėms reikmėms auginami javai ir su tuo susiję gamybos poslinkiai gali turėti rimtų pasekmių. Be to, dėl gyventojų skaičiaus augimo ir kintančių mitybos įpročių besivystančios ekonomikos šalyse reikės pagaminti daugiau maisto, o jei bus naudojamos nedarnios sistemos, gali būti kenkiama aplinkai.

Todėl privalu kuo skubiau ir geriau įsigilinti į tai, kas lemia šiuos procesus, kad galėtume sumažinti neigiamą klimato kaitos poveikį ir apsaugoti nykstančius dirvožemio, vandens ir biologinės įvairovės išteklius. Taigi atsižvelgiant į visa tai, šiame ekonominiu, socialiniu ir ekologiniu požiūriu svarbiame sektoriuje prireiks ir mokslinių tyrimų pajėgumų, ir technologijų perdavimo bei tarpdisciplininių įgūdžių.

3.2. Nauji žemės ūkio mokslinių tyrimų darbotvarkės prioritetai

Naujos užduotys turi būti sprendžiamos kryptingai, todėl naujojoje žemės ūkio mokslinių tyrimų darbotvarkėje turi būti numatytos atitinkamos prioritetinės mokslinių tyrimų sritys.

Nuolatinio žemės ūkio mokslinių tyrimų komiteto prognozėse ir 2007 m. liepos mėnesio konferencijos išvadose atkreipiamas dėmesys į įvairių sričių – biologinės įvairovės, ekologinio ūkininkavimo, maisto saugos, aplinkosaugos technologijų integracijos, biotechnologijos, naujų gyvūnų ligų ir naujų augalų ligų bei kenkėjų – mokslinių tyrimų svarbą. Taip pat nurodyta, kad žemės ūkio, klimato kaitos ir energetikos tarpusavio sąsajos

[15] http://ec.europa.eu/research/agriculture/scar/index_en.cfm

visuomenei yra didžiulis iššūkis, kuriam turėtų būti skiriama svarbesnė vieta visose būsimose mokslinių tyrimų darbotvarkėse.

Tam labai pritarė 2008 m. birželio 20 d. Europos Vadovų Taryba[16], pareiškusi, kad „reikia toliau dirbti žemės ūkio gamybos inovacijų, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityse, visų pirma siekiant gerinti energijos vartojimo efektyvumą šiame sektoriuje, didinti našumo augimą bei gebėjimą prisitaikyti prie klimato kaitos“.

- ***Klimato kaita***, neigiamai veikianti pasaulio ekonomiką, sveikatą ir socialinę gerovę, kelia didelį pavojų darniam vystymuisi ir aplinkai. Ji gali turėti įtakos javų derliui, galvijų auginimui ir gamybos vietų pasirinkimui. Be to, ji gali turėti rimtų pasekmių ūkių pajamoms, žemės naudojimo paskirčiai ir tam tikrų Europos vietų kaimo ekonomikai. Klimato kaitos keliama grėsmė aktyviai nagrinėjama per išsamų BŽŪP patikrinimą ir Europos valstybių nacionalinių mokslinių tyrimų programose, kurias vykdant nagrinėjami geresni ūkininkavimo būdai, leidžiantys sumažinti žemės ūkio sektoriaus poveikį klimato kaitai ir prie jos prisitaikyti. Taip pat pabrėžta, kad tęsiant dirvožemio valdymo metodų mokslinius tyrimus gali būti labai sudėtinga ir svarbu išlaikyti organinių medžiagų Europos dirvožemiuose kiekį arba jį padidinti. Dirvožemio organinės medžiagos labai svarbios ne tik anglies ciklui, bet ir gerina dirvožemio derlingumą bei struktūrą ir padeda geriau sulaikyti vandenį dirvožemyje, tad jis tampa atsparesnis ekstremalioms klimato sąlygoms. Komisijos Žaliojoje knygoje „Prisitaikymas prie klimato kaitos Europoje – galimi ES veiksmai“ teigiama, kad beveik visose valstybėse narėse rengiama prisitaikymo prie klimato kaitos politika ir kad svarbu nuo pirmųjų šio prisitaikymo veiksmų dalytis patirtimi ir mokslinių tyrimų rezultatais.

- ***Energetika***. Nors pasaulyje jau stinga vandens ir žemės, maisto ir alternatyvių biomasės energijos išteklių poreikis auga, o dėl blogėjančios dirvožemio būklės ir kylančios oro temperatūros žemės našumas mažėja. Norint šią problemą išspręsti reikia tobulinti žemės ūkio technologijas ir pakoreguoti energetikos bei žemės ūkio politiką atsižvelgiant į atitinkamus žemės ūkio ir energetikos sąveikos mokslinius tyrimus. Ypač reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kokią įtaką biodegalų ir biomasės gamyba daro vandens kokybei, dirvožemio organinėms medžiagoms ir biologinei įvairovei.

Iš tiesų Nuolatinio žemės ūkio mokslinių tyrimų komiteto padarytos prognozės rodo, kad klimato kaitos ir energetikos problemos, susijusios su žemės ūkiu yra prioritetinė sritis, ir jose pripažįstama, kad šios srities moksliniai tyrimai nepakankamai koordinuojami visos Europos mastu. Šiuo metu steigiamos dvi naujos šiems klausimams nagrinėti skirtos BDG, iš kurių kiekvienoje dalyvauja daugiau kaip 20 Europos šalių atstovai. Pirmoji BDG nagrinės, kaip klimato kaita veikia žemės ūkį ir kaip šis sektorius gali tinkamai prisitaikyti prie klimato kaitos poveikio ir jį sušvelninti. Antroji grupė nagrinės žemės ūkio ir energetikos sąsajas visais aspektais – pradedant mokslo ir technologijos uždaviniais, susijusiais su biomase ir bioenergijos gamyba, ir baigiant poveikiu pramonės sektoriui, kaimo vietovėms, ekologijai, visuomenei ir ekonomikai.

[16] Pirmininkaujančios valstybės narės išvados 28, 2008 m. birželio 20 d. Europos Vadovų Taryba.

3.3. Gamybos didinimas ir žemės ūkio informacijos mainai Europoje

Spręstinų klausimų žemės ūkio ir maisto bei kaimo sektoriuose vis daugėja, iškyla poreikis iš naujo apsvarstyti sąsajas tarp žinių įgyjimo ir jų naudojimo inovacijoms kurti – ši mintis aiškiai išsakyta prognozėse ir 2007 m. birželio mėn. konferencijoje.

Mokslinių tyrimų vaidmuo galėtų būti svarbesnis, jei įvairios suinteresuotosios šalys (ūkininkai, mokslininkai, konsultantai, vartotojai, privačiojo sektoriaus bei pilietinės visuomenės atstovai ir politikai) būtų labiau įtraukiami į darbotvarkės kūrimą ir per tokias priemones kaip inovacijų tinklai dalyvautų mokslinių tyrimų procese. Be to, žemės ūkio moksliniai tyrimai turėtų būti pažangesni, tad reikia atrasti būdų, kaip į šį sektorių privilioti geriausius mokslininkus ir technologijų specialistus.

2008 m. spalio 6–7 d. Anžė vykęs seminaras „Žinių ir inovacijų sąsajos stiprinimas Europoje“ suteikė progą išsiaiškinti pagrindinius Europos žemės ūkio žinių sistemos bruožus. Seminare aptarta, kaip Europoje žinių susiejamos su inovacijomis, analizuoti tokių sąsajų taikymo motyvai bei argumentai ir aptarta, kaip bendra kelių Europos šalių patirtis, įgyta vykdant svarbias reformas, gali padėti nustatyti gerąją patirtį.

Komisija ketina pasitelkti Nuolatinį žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetą, kad išsiaiškintų, kokios žemės ūkio žinių struktūros yra kiekvienoje valstybėje narėje, kad galbūt įsteigtų atitinkamą BDG.

Šiuo atžvilgiu Tarybos reglamento (EB) Nr. 1698/2005 67 straipsniu įsteigtas Europos kaimo plėtros tinklas yra tinkamas forumas, kuriame galima keistis technologijomis, ir tai būtų vienas iš kaimo plėtros programų geresnio įgyvendinimo veiksmų. Šiuo metu Komisija svarsto įvairius būdus, kaip į tinklo darbotvarkę, tiksliau į 2009 m. vyksiantį seminarą, kuriame bus nagrinėjamos su naujais aplinkosaugos iššūkiais susijusios inovacijos, būtų galima įtraukti mokslinių tyrimų ir inovacijų klausimą.

Be to, kadangi numatoma, kad konsultacinės ir informavimo paslaugos bus svarbios kuriant Europos žemės ūkio žinių sistemą, Komisija ketina į Nuolatinio žemės ūkio mokslinių tyrimų komiteto išvadas atsižvelgti rengdama ataskaitą apie ūkininkų konsultavimo sistemą, kurią ji turi pateikti Tarybai iki 2010 m.

3.4. Bendrojo mokslinių tyrimų programavimo konsolidavimas siekiant geriau valdyti Europos žemės ūkio ir maisto pramonės sistemą

Sukūrus ERA–NET programą valstybės narės ėmėsi permąstyti iki tol buvusias atskiras visų mokslinių tyrimų sričių nacionalines strategijas atsižvelgdamos į naujus tarpvalstybinius visų mokslinių tyrimų sričių uždavinius. Be to, Komunikate „Bendras mokslinių tyrimų programavimas“ Komisija numatė naują impulsą formuoti strateginį požiūrį į valstybių narių veiklos koordinavimo ir bendradarbiavimo su kitomis Europos mokslinių tyrimų erdvės dalyvėmis sudarant nacionalines mokslinių tyrimų programas.

Šiuo metu šią naują strategiją svarsto Taryba, kuri turi nuspręsti, kaip reikėtų atrinkti mokslinių tyrimų sektorius, tinkamus būsimoms bendro programavimo iniciatyvoms vykdyti. Čia reikėtų paminėti, kad neoficialiame Konkurencingumo Tarybos susitikime, kuris įvyko 2008 m. liepos 17 d. Versalyje, maistas ir žemės ūkis paminėti kaip vienas iš keturių svarbiausių šiandieninės visuomenės iššūkių.

Taip pat paminėta, kad bet kuriame naujame bendro programavimo procese svarbų vaidmenį atliks Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas, kuris *de facto* įrodė galintis būti valstybinio žemės ūkio mokslinių tyrimų programavimo glaudesnio koordinavimo informacine baze.

Norint pasiekti, kad ilgalaikis žemės ūkio mokslinių tyrimų programavimas būtų veiksmingas ir koordinuotas, jis turėtų būti pagrįstas nuoseklia strategija ir organizacine struktūra, kurios sudarytų sąlygas reguliariai konsultuotis su visomis mokslinių tyrimų suinteresuotosiomis šalimis. Tokios konsultacijos būtų platesnio Liublianos proceso, susijusio su Europos mokslinių tyrimų erdvės vadyba, dalis.

Nuolatinio žemės ūkio mokslinių tyrimų komiteto strateginis vaidmuo galėtų būti toliau stiprinamas, kad jis taptų pagrindine institucija, prižiūrinčia įvairią Europos valstybinių mokslinių tyrimų įstaigų vykdomą su žemės ūkiu susijusią veiklą. Tai galėtų padėti bendrauti su susijusiomis technologijų platformų suinteresuotosiomis šalimis, dalyvaujančiomis kuriant panašių mokslinių tyrimų sričių bendras vizijas ir strategines darbotvarkes.

3.5. Prognozių stebėsenos mechanizmo sukūrimas

Bendromis vizijomis ir bendrais tikslais grindžiamos ilgalaikės mokslinių tyrimų darbotvarkės turi būti rengiamos strategiškai derinant analitines priemones (pavyzdžiui, prognozes, kolektyvinę patirtį, mokslinių tyrimų pajėgumų nustatymo tyrimus), jų rezultatai turėtų būti pagrįsti faktais, kad jais būtų galima vadovautis formuojant žemės ūkio mokslinių tyrimų politiką.

Patirtis, sukaupta iš Nuolatinio žemės ūkio mokslinių tyrimų komiteto prognozavimo proceso, parodė, kaip svarbu turėti išankstinio perspėjimo sistemą, kuri leistų politikams ir mokslininkams tiksliai numatyti ateityje iškilsiančias problemas bei sunkumus, kad jie galėtų pasiūlyti sprendimo būdus.

Šiuo metu toks mechanizmas dar tobulinamas, siekiant patikrinti ankstesnių ir šiuo metu daromų prognozių adekvatumą. Taikant mechanizmą bus galima sistemingai nustatyti galimas grėsmes, galimybes ir tikėtinus didelius ateities pokyčius bei jų pasekmes Europos mokslinių tyrimų erdvės darbotvarkei. Jis taip pat padės nustatyti galimas tokių pokyčių pasekmes būsimam Europos masto ir nacionalinės mokslinių tyrimų politikos orientavimui.

Kol kas mechanizmas yra eksperimentiniame kūrimo etape; suformuota ekspertų konsultantų grupė, kurios užduotis – atnaujinti pirmąjį prognozavimo tyrimą ir nustatyti rodiklius bei kriterijus, pagal kuriuos būtų galima reguliariai peržiūrėti ilgalaikius iššūkius ir uždavinius.

3.6. Europos atsakomybė globalizuotame pasaulyje

Pasaulyje, kuriame, kaip prognozuojama, 2050 m. gyvens 9 mlrd. gyventojų, kurio ekonominė integracija vis didėja ir kurį vis labiau veikia klimato kaita bei aplinkos būklės blogėjimas, darnaus žemės ūkio problema turės ir tiesioginių (pvz., maisto kainos), ir netiesioginių (pvz., dideli migracijos srautai) pasekmių ES ir viso pasaulio regionams. Ar Europos ir besivystančių bei augančios ekonomikos šalių žemės ūkis bus darnus ateityje, labai priklauso nuo tokių bazinių išteklių kaip žemės ūkio naudmenos, vanduo ir veikiančios ekosistemos stabilumo. Europos mokslininkai gali ir privalo padėti geriau suprasti sudėtingą minėtiems procesams įtakos turinčių veiksnių sąveiką.

Be to, dar viena paskata mažinti Europos ir besivystančių bei augančios ekonomikos šalių žemės ūkio mokslinių tyrimų skirtumus yra ta, kad vis svarbesnės tos mokslinių tyrimų sritys, kuriose skirstymas į Šiaurę ar Pietus nebėra mokslinio pagrindo. Tuo remiantis reikia siekti didesnės Europos žemės ūkio mokslinių tyrimų politikos integracijos ir tarptautinio bendradarbiavimo, kurį turi skatinti Komisija.

Todėl, kaip teigiama ir naujame Komisijos komunikate dėl strateginės Europos tarptautinio bendradarbiavimo MT srityje sistemos[17], reikia stiprinti Europos ir kitų žemynų valstybių žemės ūkio mokslinių tyrimų politikos sąsajas. Ypač reikia glaudžiau sieti, viena vertus, ES ir jos valstybių narių mokslinių tyrimų politiką, o kita vertus, išorinės politikos kryptis, pavyzdžiui, vystymosi pagalbos politiką ir kaimynystės politiką. Be to, Europa turėtų imtis vadovaujančio vaidmens ir, bendradarbiaudama su tarptautinėmis organizacijomis (JT agentūromis, Pasaulio Banku, OECD, G8), daugiašalėmis organizacijomis (Afrikos Sąjunga, ASEAN, Mercosur) ir su tokiomis pasaulio žemės ūkio moksliniuose tyrimuose dalyvaujančiomis institucijomis kaip GFAR[18] ir CGIAR[19], padėti sukurti pasaulio žemės ūkio mokslinių tyrimų darbotvarkę.

Atsižvelgiant į visa tai, būtų galima dar padidinti Nuolatinio žemės ūkio mokslinių tyrimų komiteto tarptautinius įgaliojimus ir vadovavimo įgaliojimus pasinaudojant Europos žemės ūkio plėtros tyrimų iniciatyva[20], kuri turėtų padėti jam koordinuoti Komisijos ir valstybių narių paramą žemės ūkio moksliniams tyrimams, orientuotą į besivystančių ir augančios ekonomikos šalių poreikius, ir pasinaudojant šiuo metu vykdomais ERA–NET programos projektais, pavyzdžiui, ERA–ARD.

---

17 COM (2008) 588 galutinis, 2008 9 24.

18 Pasaulinis žemės ūkio tyrimų forumas.

19 Konsultacinė tarptautinių žemės ūkio tyrimų grupė.

20 COM (97) 126 „Europos žemės ūkio plėtros tyrimų iniciatyva (EIARD)“.